

притягнення в якості обвинувачення, затримання, обрання запобіжного заходу, проведення окремих слідчих дій у РФ. Незважаючи на певні відмінності, гарантії, що передбачені у КПК України для народних депутатів України та у КПК РФ для членів Ради Федерації та Державної Думи РФ, аналогічні як за обсягом, так і за змістом.

Таким чином, особливий порядок кримінального провадження щодо народних депутатів України та

членів Ради Федерації та Державної Думи Російській Федерації слід розглядати, як додаткові гарантії їх незалежної діяльності, враховуючи їх конституційно-правовий статус. Разом із тим ми вважаємо, що ці гарантії у КПК України мають бути доповнені та уточнені в контексті порівняльно-правового дослідження законодавства України та інших країн, із урахуванням норм Конституції України та міжнародно-правових актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141 (зі змінами, внесеними згідно із законом № 2952-VI від 01.02.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 10. – Ст. 68.
2. Рішення Конституційного Суду України від 26.06.2003 № 12-рп/2003 про офіційне тлумачення положень частин першої, третьої статті 80 Конституції України, частини першої статті 26, частин першої, другої, третьої статті 27 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про гарантії депутатської недоторканності). // Офіційний вісник України. – 2003. – № 28. – Ст. 1381 (119 с).
3. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листопада 1992 року № 2790-XII (у ред. від 01.04.2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України. // Офіційний вісник України. 2012. – № 37. – Ст. 1370.
5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (у ред. 03.12.2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page_10.
6. Конституция Российской Федерации от 12 декабря 1993 года. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gov.ru/main/konst/konst20.html>.
7. Федеральный закон «О статусе члена Совета Федерации и статусе депутата Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации» от 08.05.1994 № 3-ФЗ (в редакции от 03.11.2015 г.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_3637/.
8. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 № 174-ФЗ (ред. от 13.07.2015, изм. и доп. от 15.09.2015). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/fc8d943dcca2910207300d224cbdf8d67a9e1e7/.

УДК 343.1

ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК САМОСТІЙНА СТАДІЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

THE PREPARATORY PROCEEDING AN INDEPENDENT STAGE OF CRIMINAL PROCEEDING IN UKRAINE

Бабаєва О.В.,

*асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена визначенню сутності, значення та місця підготовчого провадження в системі кримінального судочинства України, розглянуто її нормативне регулювання. Проаналізовано наявність ознак підготовчого провадження, які притаманні самостійній стадії. Зроблено висновок, що підготовче провадження є самостійною стадією кримінального судочинства.

Ключові слова: система кримінального судочинства, підготовче провадження, підготовче судове засідання, стадія.

Статья посвящена определению сущности, значения и места подготовительного производства в системе уголовного судопроизводства Украины, рассмотрено её нормативное регулирование. Проанализировано наличие в подготовительном производстве признаков, присущих самостоятельной стадии. Сделан вывод о том, что подготовительное производство является самостоятельной стадией уголовного судопроизводства.

Ключевые слова: система уголовного судопроизводства, подготовительное производство, подготовительное судебное заседание, стадия.

There are analyzed and covered in order to determine essence, meaning and place of preparation of production in criminal justice system in Ukraine, it is considered normative regulation. It analyzed presence in preparation production features inherent in independent stage. It is concluded that production is an independent preparatory stage of criminal proceedings.

Key words: sistem of criminal procedure, preparatory execution, giving in a court, preparatory court session, stage.

Актуальність теми. Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) кримінальне провадження складається з досудового розслідування та судового провадження, яке в суді першої інстанції включає підготовче судове провадження, судовий розгляд і ухвалення та проголошення судового рішення, провадження з перегляду судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, Верховним Судом України, а також за нововиявленими обставинами. Застосування зазначеного терміну та існуюче розташування підготовчого провадження в структурі закону, а також особливості врегулювання порядку його здійснення викликають необхідність щодо з'ясування його сутності, місця та значення в системі кримінального судочинства.

Назва інституту підготовчого провадження є відносно новою для національного законодавства, проте його зміст всім відомий – у такий спосіб автори-розробники КПК назвали раніше існуючу (відповідно до КПК 1960 року) стадію віддання обвинуваченого до суду, яка з 2001 року мала назву «попередній розгляд справи суддею». Питання визначення місця підготовчого провадження в системі кримінальної процесуальної діяльності розглядали такі вчені, як С.І. Дячук, О.В. Ігнатюк, Л.В. Карабут, М.І. Леоненко, Л.Г. Матієк, В.О. Попелюшко, Г.В. Соловей, І.В. Сукач, О.В. Єні та інші.

Виклад основного матеріалу. Вирішення питання про поняття, місце і значення підготовчого провадження в системі кримінальної процесуальної діяльності на етапі між закінченням досудового провадження та судовим розглядом можливе лише за умови розуміння оновленої конструкції КПК України саме в контексті нового уявлення понять про стадії та кримінальні процесуальні провадження. Так, загальновизнаною була точка зору, відповідно до якої систему кримінального процесу склали стадії [1, с. 66–69], які розумілися як відносно самостійні частини судочинства, які характеризуються конкретними завданнями, особливим кругом учасників процесуальної діяльності, специфікою процесуальної форми та видом певних рішень. Разом із тим кожна стадія, як етап процесуальної діяльності, характеризувалася сукупністю певних ознак, які й відрізняли одну від іншої.

Слід зазначити, що існуючий КПК при розбудові системи кримінальної процесуальної діяльності використовує термін «провадження», надаючи таким чином йому іншого змісту, на відміну від КПК 1960 року. Так, законодавець використовує термін «провадження» у декількох значеннях: по-перше, використання його відбувається в контексті загальної назви кримінального провадження (кримінальної процесуальної діяльності), а саме, діяльності органів досудового розслідування та суду стосовно його розслідування, розгляду та вирішення; по-друге, щодо окремих інститутів кримінального процесуального права, і тоді розуміється як провадження, яке характеризується сукупністю певних рис та виокремлюється в окремі глави – глава 30 «Особливі порядки в суді першої інстанції – спрощене провадження та

провадження в суді присяжних, або виділяється в окремі розділи: «Особливі порядки кримінального провадження», який містить провадження на підставі угод (глава 35), провадження у формі приватного обвинувачення (глава 36), провадження щодо окремої категорії осіб (глава 37), провадження щодо неповнолітніх (глава 38) та провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру (глава 39); по-третє, застосування терміна «провадження» використовується задля виокремлення елементів структури кримінальної процесуальної діяльності, що відображають його рух, динаміку, а саме, відповідно до процедури досудового розслідування та судового розгляду в судах першої та другої інстанцій тощо (тобто, відповідно до тих частин кримінальної процесуальної діяльності, які довгий час у науці кримінального процесу розглядалися як стадії).

На підставі викладеного, вбачається, що підготовче провадження може розглядатися тільки в контексті сприйняття його як невід'ємної частини кримінального провадження, які розуміються як стадії кримінальної процесуальної діяльності.

У науковій літературі радянських часів вчені, описуючи ознаки кримінальної процесуальної стадії, вважали, що будь-який автономний етап кримінального процесу, для того щоб бути визнаним стадією, повинен відповідати ряду вимог. По-перше, необхідно, щоб цей етап процесу був неминучою, обов'язковою його частиною. По-друге, будь-яка частина провадження, яка визнається окремою стадією, повинна мати таке безпосереднє завдання, невиконання якого перешкоджає подальшому розвитку кримінальної діяльності. Це завдання впливає із загальних завдань кримінального провадження, але повинне характеризуватися відносною самостійністю. По-третє, процесуальні дії та відносини, які утворюють самостійну стадію, протікають у специфічних для цієї частини провадження умовах, за своїм характером відрізняючи його від інших. По-четверте, наприкінці кожної стадії приймається акт, в якому уповноважені на це державні органи або посадові особи викладають своє рішення та вказують на подальший рух провадження [2, с. 39; 3, с. 158].

Аналізуючи наукову літературу, можна зробити висновок, що більшість сучасних дослідників суттєво не різняться із класиками щодо визначення поняття стадії кримінального процесу, а лише частково її деталізують та розширюють [4, с. 48]. О.В. Волколуп визначає ті ж самі ознаки дещо в іншій інтерпретації, додаючи до кола ознак, які дозволяють відокремити самостійну стадію, ще й принципи, які діють у рамках тієї чи іншої стадії, а також коло принципів, які не діють у межах стадії. Додаючи до кола ознак, які притаманні стадіям, також принципи, автор тим самим підтримує висунуту за радянських часів точку зору, відповідно до якої однією з ознак стадії, як самостійної частини, необхідно відносити принципи (засади) кримінального процесу [5, с. 51], вважаючи, що «принципи утворюють «каркас» будь-якої стадії. В залежності від їх сукупності та особливостей реа-

лізації на тих або інших етапах кримінального процесу цілком можна з'ясувати особливості конкретної стадії та її індивідуальність у системі кримінального процесу» [6, с. 20–21]. Втім слід погодитися з точкою зору, відповідно до якої своєрідність вираження принципів не може бути включена до характеристики стадії, оскільки дана ознака характеризує стадію не як окремий етап кримінального процесу, а як її процесуальну форму та методи впливу [7, с. 116].

Найбільш вдалим, на наш погляд, є визначення ознак стадії, яке запропоновано Л.М. Лобойко, який доповнює вищевказані ознаки стадії її етапами, зазначаючи, що стадії кримінального процесу – це «відносно самостійні частини, кожна з яких має власні завдання, специфічне коло учасників і процесуальних засобів діяльності, проходить притаманні тільки для неї етапи і завершується прийняттям певного рішення, яким вона, як правило, трансформується в наступну стадію» [8, с. 11].

Таким чином, розглядаючи етап, який знаходиться між досудовим розслідуванням та судовим розглядом, більшістю вчених, як за радянських часів (віддання обвинуваченого до суду), так і в пострадянський період (попередній розгляд справи суддею) традиційно вважався самостійною стадією кримінального провадження [9, с. 181; 10, с. 7; 11, с. 7–8]. Такої ж думки дотримувалися як вітчизняні, так і російські вчені, коли на зміну стадії віддання до суду прийшла стадія попереднього розгляду справи (підготовчі дії суду – у КПК РФ) [12, с. 5].

У сучасній процесуальній літературі підготовче провадження також розглядається як самостійна стадія кримінального провадження [13, с. 2; 14, с. 15; 15, с. 197], однак, у зв'язку з тим, що відповідно до структури закону підготовче провадження є частиною судового провадження, деякі вчені все-таки вказують на те, що воно не може бути самостійною стадією.

Так, на думку Л.В. Карабут суд першої інстанції відповідно до КПК 2012 року діє в межах однієї стадії судового провадження, а підготовче провадження є лише етапом цієї стадії, бо елементи її структури та змісту не дають можливість віднести її до числа самостійних стадій [16, с. 292–293].

В.О. Попелюшко також, говорячи про підготовче провадження та судовий розгляд, не використовує термін «стадія», вважаючи їх «етапами» з-поміж трьох послідовних етапів стадії судового провадження, де судовий розгляд є центральним [17, с. 45].

Не підтримуючи вказані думки, які, до речі, знаходяться у меншості, більшість учених вважають підготовче провадження самостійною стадією кримінального судочинства. Так, М.І. Леоненко стверджує, що «... незважаючи на те, що формально підготовка до судового розгляду, тобто підготовче провадження набуло статусу процесуального інституту й увійшло в структуру стадії судового провадження у першій інстанції, його зміст дозволяє стверджувати, що воно зберегло свою самостійність і значущість саме як стадія кримінального процесу» [18, с. 241].

О.В. Єнік, та Л.Г. Матієк також вважають підготовче провадження не лише проміжним етапом між стадією досудового розслідування та судовим розглядом, а самостійною стадією судового провадження, якій властиві всі характерні ознаки для стадій кримінального процесу [19, с. 288].

Таким чином, вважаємо за необхідне розглянути підготовче провадження в контексті відповідності її тим ознакам, яким повинне відповідати кримінальне провадження, як самостійна стадія, а саме: мета та завдання, встановлені законом строки, порядок, етапи, коло учасників та рішення.

Підготовче провадження є обов'язковою частиною кримінальної процесуальної діяльності, яку неможливо уникнути. Так, КПК у статті 283 передбачає, що досудове розслідування може закінчитися закриттям кримінального провадження (ст. 284 КПК України) або складанням обвинувального акту (ст. 291 України), або складанням клопотання: про звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 285–287 КПК України), про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (ст. 292 КПК України). Після затвердження одного із указаних документів прокурор надсилає його для розгляду у підготовче провадження до суду першої інстанції. Таким чином, якщо на досудовому розслідуванні кримінальне провадження не закривається, а спрямовується у судове провадження, воно обов'язково має пройти підготовче провадження.

Підготовче провадження виокремлено в часі, оскільки воно займає проміжне становище між досудовим слідством та судовим розглядом, з якими логічно пов'язане, але існує відособлено та виділено чітко визначеними законом часовими межами. Так, відповідно до ч. 1 ст. 314 КПК після отримання обвинувального акта клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності суд не пізніше 5-ти днів із дня його надходження призначає підготовче судове засідання (ч. 1 ст. 314 КПК). Визначення судді (колегії суддів) відповідно до ст. 35 КПК здійснюється автоматизованою системою документообігу суду під час реєстрації відповідних матеріалів кримінального провадження.

Як зазначалося, протягом п'яти днів, з дня отримання матеріалів від прокурора, повинно бути призначено підготовче судове засідання. При конкретній, на першій погляд, визначеності закону щодо строків призначення підготовчого засідання постає ряд питань. По-перше, з якого моменту повинно бути обчислення строків призначення – з дня його надходження до суду або до конкретного судді?

На це питання намагається відповісти Вищий спеціалізований суд України (далі – ВССУ) в Інформаційному листі «Про порядок здійснення підготовчого провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України» від 3 жовтня 2012 року № 223-140/0/4-12, де пропонується постановляти ухвалу про призначення підготовчого судового засідання не пізніше п'яти днів із дня надходження

у провадження конкретному судді обвинувального акта чи інших, визначених законом документів [20].

Тому ми не можемо погодитися з висновком про те, що ця рекомендація ВССУ прямо суперечить ст. 314 КПК, згідно з якою 5-денний термін слід рахувати з дня надходження цих документів до суду, а не до провадження конкретному судді [21, с. 12].

Нарешті, наступне питання полягає в тому, чи повинен суд протягом п'яти днів із дня реєстрації кримінального провадження провести підготовче судове засідання, чи протягом п'яти днів повинно тільки бути прийнято рішення про дату його призначення? Це питання є актуальним, бо на практиці суддя (суд) протягом цих п'яти днів приймає рішення про дату підготовчого судового засідання. Це відбувається тому, що за цей строк інколи неможливо забезпечити присутність усіх учасників кримінального провадження, та слід враховувати вимогу закону про те, що судові засідання на може бути призначено раніше, аніж за 5 днів вручення обвинуваченому копії обвинувального акта.

Після проведення підготовчого судового засідання справа до судового розгляду повинна бути призначена не пізніше 10-ти днів після постановлення ухвали про її призначення (ч. 2 ст. 316 КПК). За цей строк повинні бути виконані всі підготовчі до судового розгляду дії, що є однією з гарантій забезпечення дотримання розумних строків.

Торкаючись питання щодо визначення власних завдань підготовчого провадження, слід зазначити, що на сьогодні в процесуальній літературі надається їх перелік, виходячи лише з місця розташування стадії в системі кримінальної процесуальної діяльності. Враховуючи, що воно залишилося колишнім (між досудовим слідством і судовим розглядом), їх погляди не зазнали суттєвих змін. Так, до них відносять: розв'язання питання про встановлення (перевірку) достатності підстав для призначення судового розгляду, а також підготовку матеріалів кримінального провадження до судового розгляду [22, с. 522; 23, с. 288; 24, с. 124].

Визначення завдань підготовчого провадження повинно відбуватися в контексті розмежування таких понять, як «завдання» та «повноваження», з тим, щоб уникнути «помилки минулого», а також з урахуванням, по-перше, зміни підходу до визначення місця і ролі суду у кримінальному провадженні, який має бути не суб'єктом, що здійснює контроль за досудовим слідством, а суб'єктом, до компетенції якого належить здійснення правосуддя; а, по-друге, впровадженням змагальної моделі кримінального провадження, якій притаманно здійснення кожним суб'єктом кримінальної процесуальної діяльності власної функції.

Окрім того, при визначенні завдань підготовчого провадження необхідно виходити з виду того акту, який отримує суд, та, відповідно, з процесуального порядку його розгляду. Як нами вже зазначалося, з прийняттям у 2012 році КПК змінилася концепція кримінального судочинства, що обумовило зміну підходів до вирішення кола питань, одним із яких є переоцінка природи обвинувального акта.

Зазначення нами саме таких критеріїв є необхідним, тому що в залежності від документа, який надійшов від прокурора, на наш погляд, повинні бути визначені завдання підготовчого провадження. Визначення завдань підготовчого провадження можливо в контексті їх класифікації, в основу якої має бути покладено документ, який надійшов на розгляд суду. Так, при надходженні обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру суд встановлює підстави для призначення судового розгляду, угоди про примирення або про визнання вини (далі – угоди) – підстав для її затвердження та ухвалення вироку, а клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності – його обґрунтованості.

Таким чином, можна зробити висновок, що процесуальний порядок підготовчого судового засідання не може бути й не є єдиним. Це пов'язано із тим, що ми керуємося не тільки главою 27 КПК України, де врегульовано порядок підготовчого засідання, пов'язаний із призначенням судового розгляду, а й іншими положеннями КПК України. Так, відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України у підготовчому провадженні суд не тільки приймає рішення про призначення судового розгляду, а й про затвердження або відмову у затвердженні угоди (порядок регулюється ст. 468–475 КПК України). А також, відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України може прийняти рішення щодо задоволення клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності (порядок регулюється ст. 284–288 КПК України).

Виходячи із зазначеного та розмежовуючи терміни «завдання» та «повноваження», вбачається таке:

1. Обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурор надсилає до суду з метою призначення судом судового розгляду. У такому випадку завданням цієї стадії є встановлення підстав для призначення судового розгляду та здійснення організаційно-підготовчих дій для його призначення. Повноваження суду полягають у перевірці матеріалів на відповідність закону, встановленні підсудності матеріалів суду, на розгляд якого вони надійшли, тощо, а також у діях, пов'язаних із підготовкою судового розгляду (ст. 315 та ст. 317 КПК України).

2. Клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності прокурор надсилає до суду з метою вирішення цього питання по суті. Завданням стадії при надходженні цього документа є встановлення судом підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності. Повноваження суду полягають у перевірці обґрунтованості клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності і вирішення вказаного питання відповідно до вимог Кримінального кодексу України.

3. Угода про визнання вини або про примирення потерпілого з обвинуваченим направляється до суду з метою вирішення питання про її затвердження та ухвалення вироку. Завдання в цьому випадку полягають у встановленні наявності підстав та відсутності перешкод для затвердження угоди та ухвалення ви-

року. Повноваження суду полягають у перевірці угоди на відповідність вимогам закону (ст. ст. 472, 473 КПК України); встановленні факту добровільності укладення угоди та розуміння обвинуваченим своїх прав та наслідків її підписання (ст. 474 КПК України) і вирішення вказаного питання відповідно до вимог Кримінального кодексу України.

Таким чином, зазначимо, що підготовче провадження вирішує власні, притаманні саме йому завдання, невиконання яких перешкоджає подальшому просуванню кримінального провадження. Такими завданнями є:

1) встановлення підстав для призначення судового розгляду та здійснення організаційно-підготовчих дій для призначення судового розгляду;

2) встановлення підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності;

3) встановлення наявності підстав та відсутності перешкод для затвердження угоди та ухвалення вироку.

Підготовче провадження завершується прийняттям відповідного процесуального акта, яким кримінальне провадження або завершується, або вирішується його подальший рух. Так, у підготовчому провадженні можуть бути прийняті рішення про:

1) затвердження угоди і ухвалення вироку на її підставі, або відмову в затвердженні угоди та поверненні кримінального провадження прокурору для продовження досудового розслідування в порядку, передбаченому статтями 468-475 цього Кодексу (п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України);

2) закриття провадження у випадку встановлення підстав, передбачених пунктами 4-8 частини першої або частиною другою статті 284 цього Кодексу (п. 2, ч. 3 ст. 314 КПК України), якщо: а) набрав законної сили закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою п. 4 ст. 284 КПК; б) помер обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; в) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; г) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник, відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; д) прокурор відмовився від підтримання державного обвинувачення; е) у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності (ч. 2 ст. 284 КПК);

3) повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам цього Кодексу (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України);

4) направлення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до відповідного суду для визначення підсудності у випадку встановлення невідсудності кримінального провадження (п. 4 ч. 3 ст. 314 КПК України);

5) призначення судового розгляду на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування

примусових заходів медичного або виховного характеру (п. 5 ч. 3 ст. 314);

б) зупинення кримінального провадження.

Прийняття рішення про зупинення матеріалів кримінального провадження в цій стадії прямо не передбачено, про можливість його прийняття вказується в зазначеному вище Листі ВССУ від 3.10.12 р.

Досліджуючи порядок підготовчого провадження, можна впевнено говорити про те, що він складається з певних етапів (частин). У літературі не однаково визначаються як самі етапи, так і їх зміст. Так, в одних джерелах вказується про те, що підготовче провадження включає в себе три етапи. Перший етап – підготовче судове засідання, яке включає в себе дії, передбачені ч. 3 ст. 314 КПК. Другий етап – підготовка до судового розгляду й розгляд клопотань, заявлених учасниками. Третій етап – постановлення ухвали за результатами підготовчого провадження [25, с. 523].

В інших джерелах учені виділяють три етапи – два основних та один додатковий. Перший етап складається з призначення суддею підготовчого судового засідання; здійснення виклику сторін (здійснюється самостійно суддею без участі сторін). Другий етап – проведення підготовчого судового засідання за участю сторін, прийняття одного з рішень, передбачених ч. 3 ст. 314 КПК, та вирішення питань та вчинення дій, пов'язаних із підготовкою до судового розгляду, передбачених ч. 2 ст. 315 КПК. Третій етап – ознайомлення учасників із матеріалами провадження, виділяється як додатковий [26, с. 288].

Не зовсім зрозумілою є думка В.О. Попелюшка, який зазначає, що при зверненні прокурора з обвинувальним актом підготовче провадження на предмет призначення на його підставі судового розгляду складається з двох послідовних етапів. На першому суд з'ясовує, чи немає підстав для прийняття рішень, передбачених у п. 1-4 ч. 3 ст. 284 КПК України. На другому – вирішує питання, пов'язані із підготовкою до судового розгляду [27, с. 47]. Адже, як згадувалося вище, сутність цієї стадії визначається з урахуванням правової природи того процесуального рішення, яким вона ініціюється. Позиція ж цього вченого стосується лише обвинувального акта, у зв'язку з чим етапність цієї стадії у випадках надходження до суду інших процесуальних рішень прокурора не визначена.

Новою та вкрай суперечливою уявляється думка Н.А. Юркевича, який на протигагу чітко врегульованій структурі КПК РФ висуває точку зору, згідно з якою дане провадження характеризується наявністю власної структури, яка складається не з етапів, а із самостійних стадій. Перша стадія полягає в діяльності прокурора по формулюванню обвинувачення (складання обвинувального акта) та направлення його до суду, друга – у судовій перевірці отриманого обвинувачення і третя – у прийнятті рішення про призначення судового розгляду або інших рішень, якщо є певні перешкоди для провадження в суді першої інстанції [28, с. 28].

Ми не можемо погодитися з такою думкою з наступних підстав. По-перше, різною є природа пра-

вових відносин, які виникають при затвердженні прокурором обвинувального акта та здійсненні підготовчого провадження. По-друге, частини підготовчого провадження, які науковець визначає як самостійні стадії, на наш погляд, такими не є, оскільки не містять у собі ознак, притаманних будь-якій стадії, про які ми зазначили вище, а розглядаються тільки як невід'ємні частини одного цілого.

Таким чином, визнаючи окремі аргументи вказаних науковців, однак не підтримуючи їх в цілому, вважаємо, що підготовче провадження складається з таких етапів (частин):

1) отримання та реєстрація матеріалів кримінального провадження в автоматизованій системі документообігу суду та визначення судді, до якого вони надійдуть, призначення суддею дати підготовчого засідання та виклик сторін (ч. 2 та ч. 3 ст. 35 та ч. 1 ст. 314 КПК України); 2) проведення підготовчого судового засідання в порядку, визначеному законом для конкретного виду кримінального провадження (ч. 2 ст. 314 та частинами 1–7 ст. 474 КПК України); 3) постановлення в нарадчій кімнаті рішення за резуль-

татами підготовчого судового засідання (ч. 3 ст. 314 КПК України); 4) вирішення питань, пов'язаних із підготовкою до судового розгляду, закінчення підготовчого провадження і призначення судового розгляду (ст. 315, ст. 316 та ст. 317 КПК України).

Висновки. Підготовче провадження – це самостійна стадія кримінального судочинства, яка має свої, притаманні їй завдання, коло суб'єктів, врегульовані строки, рішення, якими вирішуються поставлені завдання та кінцеве рішення, та складається з певних етапів. Підготовче провадження – це перша стадія судового провадження, яка полягає в тому, що суд у визначеному законом порядку шляхом проведення підготовчого судового засідання, встановлюючи наявність достатніх підстав, вирішує питання про затвердження угоди, звільнення особи від кримінальної відповідальності або про призначення судового розгляду матеріалів кримінального провадження, що надійшли від прокурора (обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру) для розгляду їх по суті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса / М.С. Строгович; Ин-т государства и права АН СССР. – М.: Наука, 1968. – Т. 1: Основные положения науки советского уголовного процесса. – 470 с.
2. Жогин Н.В. Возбуждение уголовного дела / Н.В. Жогин, Ф.Н. Фаткуллин. – М.: Юрид. лит., 1961. – 206 с.
3. Лукашевич В.З. Предание суду по новому уголовно-процессуальному законодательству / В.З. Лукашевич // Известия вузов. Правоведение. – 1993. – № 3. – С. 93–99.
4. Бозров В.М. Стадия назначения судебного заседания / В.М. Бозров // Российская юстиция. – 1996. – № 3. – С. 48–49.
5. Волколуп О.В. Система уголовного судопроизводства и проблемы её совершенствования / О.В. Волколуп. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. – 267 с. / (Теория и практика уголовного права и уголовного процесса).
6. Элькин П.С. Сущность советского уголовно-процессуального права / П.С. Элькин. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1963. – 171 с.
7. Михайленко А.Р. О сущности и значении стадии советского уголовного процесса / А.Р. Михайленко // Вопросы уголовного процесса: межвуз. науч. сб. – Саратов, 1977. – Вып. 1. – С. 114–12.
8. Лобойко Л.М. Стадії кримінального процесу: навч. посіб. / Л.М. Лобойко. – Київ: Центр навч. літ., 2005. – 176 с.
9. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса / М.С. Строгович; Ин-т государства и права АН СССР. – М.: Наука, 1970. – Т. 2: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. – 516 с.
10. Перлов И.Д. Предание суду в советском уголовном процессе / И.Д. Перлов. – М.: Юрид. изд-во М-ва юстиции СССР, 1948. – 200 с.
11. Михайлова Н.П. Ошибки в стадии предания обвиняемого суду / Н.П. Михайлова // Социалистическая законность. – 1982. – № 6. – С. 60–61.
12. Федіна А.В. Юридико-психологічні особливості попереднього розгляду кримінальної справи суддею: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06 / А.В. Федіна; Київ. нац. ун-т внутр. справ. – Київ, 2010. – 20 с.
13. Соловей Г.В. Дія принципу змагальності у підготовчому судовому провадженні кримінальних справ / Г.В. Соловей // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 123–129.
14. Юркевич Н.А. Промежуточное производство по преданию обвиняемого суду в системе уголовного процесса России. История, теория и практика, перспективы развития: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: / Н.А. Юркевич. – Кемерово, 2010. – 51 с.
15. Сукач И.В. Участие прокурора в подготовительном производстве при рассмотрении уголовных производств о налоговых преступлениях. – [Электронный ресурс] / И.В. Сукач // Legea și viața = Закон и жизнь. – 2013. – № 12/3. – С. 196–199. – Режим доступа: <http://www.legeasiviata.in.ua/index.php/reviste?id=68> (дата звернення: 15.11.2015). – Заголовок із екрана.
16. Карабут Л.В. Чи є підготовче провадження стадією кримінальної процесуальної діяльності? / Л.В. Карабут // Актуальні проблеми кримінального права, процесу та криміналістики: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. XX-річчю Нац. акад. прав. наук України. – Одеса, 2013. – С. 291–293.
17. Попелюшко В.О. Формування кримінальної справи на стадії судового провадження / В.О. Попелюшко // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 44–49.
18. Леоненко М.І. Особливості стадійної побудови кримінального провадження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / М.І. Леоненко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – Симферополь, 2013. – Т. 26, № 1. – С. 238–242.
19. Єні О.В., Матієк Л.Г. Підготовче провадження як елемент судового провадження в суді першої інстанції / О.В. Єні, Л.Г. Матієк // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 2. – С. 286–289.
20. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. – [Електронний ресурс]: Лист Вищ. спеціаліз. суду України з розгляду цивіл. і кримін. справ від 03.10.2012 р. № 223-1430/04-12 // Верховна Рада України: офіц. веб-портал. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12> (дата звернення: 15.11.2015). – Заголовок з екрана.

21. Реалізація нового КПК України у 2013 році (моніторинговий звіт) / Центр політико-прав. реформ ; О.А. Банчук [та ін.]. – Київ : ФОП Москаленко О.М., 2013. – 40 с.
22. Кримінальний процес : підручник / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»; за ред.: В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Харків : Право, 2013. – 824 с.
23. О.В. Єні, Л.Г. Матієк. Підготовче провадження як елемент судового провадження в суді першої інстанції / О.В. Єні, Л.Г. Матієк // Кримінальне право та кримінологія. – 2013. – № 2. – 288 с.
24. Соловей Г.В. Дія принципу змагальності у підготовчому судовому провадженні кримінальних справ / Г.В. Соловей // Вісник Харківського Національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3. – С. 123–129.
25. Кримінальний процес : підручник / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. – Х. : Право, 2013. – 824 с.
26. О.В. Єні, Л.Г. Матієк. Підготовче провадження як елемент судового провадження в суді першої інстанції / О.В. Єні, Л.Г. Матієк // Кримінальне право та кримінологія. – 2013. – № 2. – С. 286–289.
27. Попелюшко В.О. Формування кримінальної справи на стадії судового провадження // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – № 1. – 2013. – С. 44–49.
28. Н.А. Юркевич. Производство по преданию обвиняемого суду в системе уголовного процесса России. История, теория и практика, перспективы развития / Н.А. Юркевич // Автореф. дисс. ... доктора юр. наук. // Кемерово – 2010. – 51 с.

УДК 343.146

УМОВИ ДОПУСТИМОСТІ РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

THE CONDITIONS OF ADMISSIBILITY OF MATERIAL EVIDENCES IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Ковальчук С.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора
Прикарпатського юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Стаття присвячена дослідженню умов допустимості речових доказів. На основі результатів аналізу норм кримінального процесуального закону визначається коло обставин, які охоплюються кожною із цих умов і дозволяють охарактеризувати їх допустимість. Із урахуванням теоретичних положень та результатів аналізу норм КПК України запропоновано виділяти засоби забезпечення допустимості речових доказів і визначено їх коло.

Ключові слова: докази, речові докази, допустимість, умови допустимості, засоби забезпечення допустимості, кримінальне провадження.

Статья посвящена исследованию условий допустимости вещественных доказательств. На основе результатов анализа норм уголовного процессуального закона определяется круг обстоятельств, охватываемых каждым из этих условий и позволяющих охарактеризовать их допустимость. С учетом теоретических положений и результатов анализа норм УПК Украины предложено выделять средства обеспечения допустимости вещественных доказательств и определен их круг.

Ключевые слова: доказательства, вещественные доказательства, допустимость, условия допустимости, средства обеспечения допустимости, уголовное производство.

The article is dedicated to research of conditions of admissibility of material evidences. Based on results of analysis of norms of criminal proceedings law defines range of circumstances, which covered by each of these conditions and can describe their admissibility. Subject to theoretical positions and results of analysis of norms of Criminal Proceedings Code of Ukraine proposed to allocate means of ensure of admissibility of material evidences and determined their range.

Key words: evidences, material evidences, admissibility, conditions of admissibility, means of ensure of admissibility, criminal proceedings.

Актуальність теми. Одним із елементів (етапів) доказування виступає оцінка доказів, зміст якої полягає у встановленні належності, допустимості, достовірності кожного з них, і достатності та взаємозв'язку в їх сукупності для прийняття відповідного процесуального рішення (ч. 2 ст. 91 і ч. 1 ст. 94 КПК України) [1]. Допустимість як критерій оцінки доказів дозволяє виявити допущені у процесі їх формування порушення норм кримінального процесуального закону та запобігти використанню доказів,

отриманих із недотриманням процесуальної форми, при постановленні процесуальних рішень. З урахуванням істотного значення допустимості доказів для забезпечення законності процесуальних рішень, законодавець у нормах глави 4 КПК України приділяє їй значну увагу. Зокрема, нормами кримінального процесуального закону визначаються поняття допустимого доказу (ч. 1 ст. 86 КПК України), підстави визнання недопустимими доказів, отриманих внаслідок істотного порушення прав та свобод людини